

KÜLTÜREL MİRAS KORUMASI VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yrd. Doç. A. Sultan K. ŞAHİN*
Saadet GÜNER*

ABSTRACT

Cultural heritage belongs to human and is a common social experience in general. It reflects human life and development in many forms. So, cultural heritage being one of the most important investment for sustainable development must be conserved forever. There are many national and international Non Governmental Organizations (NGO) developing strategies and supplying funds to conserve the cultural heritage, during war and peace period, all over the World. Moreover, NGO is one of the basic agent to raise public and political awareness for the protection of the cultural heritage. In addition to international organizations, Turkish NGO's play efficient roles in conservation of cultural heritage through international campaigns.

Consequently, the development and importance of NGOs for the conservation of cultural heritage will be mentioned; some KUMİD practices will be focused; and some recommendations on the conservation of cultural heritage will be stated, through this paper.

İ-GİRİŞ

Çağımızda, toplumların barınma, beslenme, sağlık gibi altyapı gereksinimleri olduğu kadar; tarihi, bilimsel, kültürel, sosyal, politik vb. üstyapı gereksinimleri olduğu da yadsınamaz. Üstyapıyı oluşturan öğeler mimari yapılar ve sözlü, yazılı, basılı, folklor ürünleri ile geleneksel sanat eserleri biçimindedir. Tamamı anonim özellikli ve bu nedenle tüm insanlara ait olan bu değerlere kısaca "kültürel miras" denir. Kültürel miras tekil olmayıp kitleseldir; çok yönlü yaşam birikimidir. Yaşamdan beslenir, yaşar ve yaşamı da besler. Yani yaşayan ve yaşatan birikimlerimizdendir. İnsanlarla beraber gelişir ve insanları da geliştirir. İnsanoğlunun gelişiminin belgesi ve güvencesidir.

Bunun yanında kültürel miras, altyapı öğelerine göre çoğu zaman, daha nazik, sahipsiz ve savunmasız durumdadır. Bu yüzden sessizliğine kanarak sahipsiz ve savunmasız bırakılmamalıdır. Barış ortamında ve çeşitli ekonomik-siyasi kaynaklı çalkantılarda bile korumaya gereksinimi olan bu değerlerimiz; savaşlarda daha savunmasız olup, büsbütün hedef haline gelmektedir. Modernleşmeyle beraber küreselleşme kuşatmasına giren, yüzyılların birikimi kültürel miras; hızla ve kökten yok olmaktadır. Unutulmamalıdır ki, kültürel mirası korumak, yaşamı korumak kadar önemli, gerekli hatta kaçınılmazdır. Küreselleşme ve savaş tehdidi altında büsbütün korumasız kalan kültürel mirası korumanın en güçlü yolu, tanımında da olduğu gibi yine "kitlesel sahiplenme" dir.

İnsanlık tarihi boyunca toplumlar, temel gereksinimlerini idarenin yeterince karşılayamadığı durumlarda irili ufaklı örgütlenmelere gitmişlerdir. Ancak, 18. yüzyılda Fransa'da gelişen Rönesans ve endüstri devrimi sürecinde sanatta ve siyasette yeni açılımlar olmuştur. Devlet kavramı, topluma ve bireye kadar yeniden yapılanmaya başlamıştır. Demokrasinin gelişmesiyle birlikte modern devlet kavramı doğmuştur. Bu süreçte sanat, siyaset ve kültür gibi üstyapı kurumları da hızla gelişmiştir. Toplumda giderek artan bilinçlenme ve birey haklarının gelişmesine paralel olarak, örgütlenme

* Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü 25240-ERZURUM

E-posta: sultan@atauni.edu.tr / sultans_k@hotmail.com

* Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KUMİD) Yönetim Kurulu Başkanı

E-posta: saadetg@tnn.net / s.guner@friendsofculturalheritage.org Web-site: http://www.kumid.org

gereksinimi de bir üstyapı kurumu biçiminde olgunlaşmıştır. Demokratik alandaki köklü gelişmelerle örgütlenme gereksinimi, hak olmaya başlamıştır. Hızlı şehirleşme sonucunda, çoğu zaman devletten bağımsız, sivil-toplumsal örgütlenmelerin ortaya çıktığı görülmektedir. Topluma katkı yapma çabasındaki sosyal sorumluluk sahibi bireyler, gönüllülük esasıyla, dayanışma içinde, giderek örgütlenmektedir. Böylece, bireyler ortak değerler konusunda, toplumda işbirliği ve duyarlılığın gelişmesine birebir katılım yaparak, yardım etmektedirler. Bunlara genellikle İngilizce Non Governmental Organizations (NGO) ve Türkçe Sivil Toplum Kuruluşları (STK) denmektedir.

1992 yılındaki Birleşmiş Milletler (BM) Rio Çevre ve Kalkınma Zirvesi, dünya çevre hareketi açısından bir dönüm noktası niteliği taşımıştır. Yalnızca “sürdürülebilir kalkınma” kavramını yaşantımıza sokmakla kalmayarak; katılımcı mekanizmaların ve süreçlerin önce BM ardından tüm hükümetler ve diğer kurum ve kuruluşlarca benimsenmesini sağlamıştır. Bu Zirve’de STK’ların günümüzde toplumun tanımlayıcı, tamamlayıcı ve vazgeçilmez öğelerinden biri olduğu kabul edilmiştir.¹ Böylece, STK’lar aynı zamanda ulusal ve uluslararası çıkarların belirlenmesi ve korunması konusunda başvuru kaynağı olmaya başlamış, yasa ve tüzüklerle koruma altına alınmışlardır.

II. KÜLTÜREL MİRAS KORUMASINDA ULUSLARARASI VE ULUSAL STK’LAR

I.ve II. Dünya savaşları özellikle Avrupa siyasetinde ve coğrafyasında önemli değişimlere, çözümlere ve karışıklıklara yol açmıştır. Bu durumdan, Ortadoğu, Asya ve Uzakdoğu da nasibini almıştır. Bu süreçte, dünyanın birçok yerindeki savaş ve karışıklıklar kültürel miras ve zenginliklerin tahribatını alabildiğine hızlandırmıştır. Hatta yağmalama yarışına dönüşmüştür. Savaş sonrasında altyapı sorunlarını gidermeye başlayan ülkeler, üstyapı kurumlarını yeniden tesis etmeye başlamışlardır. Öncelikle kalkınmayı sürdürmeye ve barışı korumaya koyulmuşlardır. Bu amaçla devletlerarası anlaşmalarla NATO, VARŞOVA Paktı ve BM gibi uluslararası ortak yapılar kurulmuştur. Öte yandan, üstyapı kurumlarının korunması, geliştirilmesi amacıyla, önemli fon kaynakları sağlanarak, UNESCO², ICCROM³ gibi yeni global yapılar oluşturulmuştur. Türkiye de UNESCO ve ICCROM’ a üye olarak bu süreçte yerini almıştır. Taraf devletler üzerinde yaptırım gücüne sahip olan bu kuruluşlar, yaptıkları etkinlikler ve yayınladıkları bildirilerle, üye ülkelerde ve dünyanın her yerinde kültürel mirasın korunması konusunda politikalar ve stratejiler geliştirmektedir.

Ancak, kültürel mirası korumada, devletlerarası anlaşmalar çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Çoğu zaman uluslararası anlaşmalar ihlal edilmekte hatta kamuoyunun dikkatinden kolaylıkla gizlenebilmektedir. Soğuk savaş dönemlerinde ve günümüzde süregelen bölgesel savaşlarda yağmalanan kültür değerleri adeta güçlü olanın hakkı gibi yorumlanabilmektedir. Galip devletler bunların savaş tazminatı olduğunu dahi ileri sürebilmektedirler.

Bu olumsuz ve tahribatçı yaklaşım karşısında en etkili tavır STK’ların duruşu olmak zorundadır. STK’ lar; barış döneminde ve silahlı çatışma öncesi-sırası ve sonrasında uluslararası anlaşma ve akitlerin uygulanması, kültürel miras korumasına yönelik olarak saptanan politika ve stratejilerin belirlenmesi, yaşama geçirilmesi, kültürel zenginliklerin kanuna aykırı ticaretinin önlenmesi, siyasi ve kamusal düzeyde koruma bilincinin artırılması için çok önemli roller üstlenen birer ortak olarak düşünülmelidir. STK’ lar, gönüllülük esasıyla örgütlenmeleri sebebiyle de, ulusal ve uluslar arası fonların aktarılmasında en güvenilir aracı olarak değerlendirilmektedir.

¹ Türkiye’de ve Avrupa’da Sivil Toplum, 2004, s.2-8

² United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

³ International Center for the Study of the Preservation Restoration of Cultural Property (Kültür Varlığını Koruma ve Restorasyon için Uluslar arası Araştırma Merkezi)

Artan nüfus, tahrip edilen doğal ve kültürel değerlerin, savaş ve çatışma ortamlarının yarattığı sorunlar karşısında, STK' ların varlığı ve birbirleri ile dayanışması kaçınılmaz görülmektedir. STK' ların, bu kuruluşlarda yer alan katılımcıların siyasal eğilimlerinin ötesine geçip, birbirlerini ayıran değil birleştiren özellikleri keşfetme bilinci de giderek artmaktadır. Bu bilinç, Türkiye'de katılımcı demokrasinin yerleşmesinde vazgeçilmez bir öneme sahiptir.⁴

Kültürel miras koruması alanında, uluslararası ölçekte, ICOMOS⁵, ICOM⁶, ICA⁷, Europa Nostra⁸ ve WATCH⁹ gibi başlıca STK'lar faaliyet göstermektedir. Bu kuruluşlar, korumanın bilimsel sorunları üzerine belge toplama ve yayma, bu alanda araştırmaları destekleme, teknik sorunlara danışmanlık yapma, teknik eleman yetiştirme ve restorasyon uygulamalarının düzeyini yükseltme gibi önemli görevler üstlenmişlerdir. Bunun yanı sıra, dünya kültürel miras envanterinin oluşturulması ve bunların korumasında çeşitli yasa, tüzük ve bildirgeler hazırlayarak, ülkeler nezdinde yaptırım uygulanmasını sağlamaktadırlar.¹⁰

Bu uluslararası duyarlılığın, ulusal, bölgesel ve yerel sahiplenmeyle de desteklenmesi gereklidir. Ülkemizde, ÇEKÜL, Türk Tarih Vakfı, KÜMİD, Tarihi Kentler Birliği, Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı vb. sivil örgütlenmeler olup benzer faaliyetler yürütmektedirler. Bu faaliyetler sonucunda, ülkemizde giderek kültürel miras koruması konusunda etkin ve bilinçli bir kamuoyu oluşmaktadır.

Aşağıda, ÇEKÜL ve Türk Tarih Vakfı kısaca tanıtıldıktan sonra; bir sivil toplum girişiminin kamuoyunu etkileme süreci ve etkili kampanyalarla STK haline dönüşümü KÜMİD örneğinde açıklanacaktır.

1. ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) :

1990 yılında kurulmuştur. Gönüllülük esasına dayalı bir sivil girişimdir. Doğal ve kültürel varlıkların sürekliliğini ülke gündemine taşımaktadır. "Doğal kaynakları", "kültürel mirası" ve "insan"ı bir bütün olarak ele alan vakıf; doğal ve kültürel çevreyi korumak için "kent-havza-bölge-ülke" ölçeğinde projeler geliştirmektedir. Bu amaçla ulusal ve uluslar arası fonları harekete geçirmiştir. Faaliyetlerini "doğa", "kültür", "eğitim", "tanıtım", "örgütlenme" ana başlıkları altında sürdürmektedir.¹¹

2. TÜRK TARİH VAKFI:

1991 yılında kurulmuştur. Ana ilkelerinden biri kültürel mirasımızın koruması konusunda; ulusal ve uluslararası sivil inisiyatifler ve fon kuruluşları ile işbirlikleri geliştirerek, kamuoyu bilincinin oluşturulmasıdır. Bu alanda, çeşitli projeler, toplantılar, atölye çalışmaları, yayınlar ve eğitim programları düzenlemektedir.¹²

3. KÜMİD (Kültürel Mirasın Dostları Derneği) :

2002 yılında iki kişilik "sivil inisiyatif" olarak doğmuş ve Kasım 2005 tarihinde 24 üyeli bir dernek haline gelmiştir.¹³ Gönüllülük esasına dayalıdır. Türkiye ve dünyadaki taşınabilir - taşınamaz ve sözlü kültürel mirasların barış döneminde, olası bir silahlı

⁴ Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük ve Gençlik, 2002, s.3-23

⁵ International Council of Monuments and Sites (Uluslar arası Anıtlar ve Sitler Konseyi)

⁶ International Council of Museums (Uluslar arası Müzeler Konseyi)

⁷ International Council of Archive (Uluslar arası Arşiv Komisyonu)

⁸ the pan-European Federation for Cultural Heritage (Avrupa Bütünündeki Miras Birliği)

⁹ World Association For The Protection of Tangible And Intangible Cultural Heritage During Times of Armed Conflict (Silahlı Çatışmalarda Taşınabilir ve Taşınamaz Kültür Varlıklarının Korunması için Dünya Birliği)

¹⁰ Zeynep AHUNBAY, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, 1996, s. 134

¹¹ <http://www.cekulvakfi.org.tr/>

¹² <http://www.tarihvakfi.org.tr/>

¹³ <http://www.kumid.org/>

çatışmada ve sonrasında korunması ve gelecek nesillere aktarılması için çalışmalar yapmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmaları yapan kişi ve kuruluşlara da destek vererek işbirliği geliştirmeyi hedeflemektedir. Amaçları doğrultusunda, ulusal ve uluslararası imza kampanyaları, bildiriler, AB nezdinde projeler ve konferanslar düzenlemektedir.

III. KÜMİD ÖRNEĞİNDE KÜLTÜREL MİRAS KORUMASINA YÖNELİK STK FAALİYETLERİ

1. Suudi Arabistan'daki Ecyad Kalesi'nin Yıkımını Kınamak İçin Düzenlenen E-mail Kampanyası (Ocak-Şubat 2002)

Kültürel miras örneklerinden olan Ecyad Kalesi, Osmanlı Döneminde, Mekke Şerifi Galib Bin Musaid tarafından, Kabe'yi eşkiyalardan korumak amacıyla Bülbül Dağı üzerine yaptırılmıştır. Suudi Arabistan yönetimi, UNESCO üyesi olmasına ve Doğal-Kültürel Mirasları Koruma Anlaşmasını 1978'de imzalamasına rağmen; 2002 Ocak ayında, beş yıldızlı bir otel ve alışveriş merkezi yapmak amacıyla Ecyad Kalesini yıkmaya başlamıştı. (Resim 1-2) Yıkımın medyada duyurulmasının hemen ardından, internet ortamında bir "Sivil Girişim" kurulmuş; e-mail yoluyla geniş kitlelere ulaşarak bir imza kampanyası gerçekleştirilmiştir. Bu kampanyada, *"Suudi Arabistan Hükümetinin bu yıkımını kınayan ve imza koyduğu uluslararası anlaşmalara ve UNESCO kriterlerine saygı duymaya davet eden"* bir dilekçe, dünyanın dört bir yanındaki kültürel miras korumasına duyarlı kişi ve kuruluşlara ulaştırılmıştır. 200 bin kişiyi temsilen 50 imza toplanmış ve kampanya dilekçesi ile beraber UNESCO Genel Sekreteri Koichiro Matsuura'ya Ankara ziyareti sırasında elden verilmiştir. (15 Şubat 2002)

Resim 1: Ecyad Kalesi
(Yıkımdan Önce)

Resim 2: Ecyad Kalesi
(Yıkım Esnasında)

Kampanya Sonuçları:

Kampanya, UNESCO tarafından kültürel miras korumasında kamuoyu oluşturma ve halkın bilinçlendirilmesi açısından, *'farklı ve etkin bir yöntem'* olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, UNESCO'nun bir alt kuruluşu olan ForumUNESCO, sivil girişim temsilcisini 16-20 Aralık 2002 tarihleri arasında Ürdün'de Kral Abdullah II'nin himayesinde düzenlenen *"Kültürel Mirasın Korunması ve Kültürel Turizm"* konulu *"Uluslararası Yedinci ForumUNESCO Semineri"* ne bildiri sunmaya davet etmiştir. Seminere, *"Küreselleşmenin Kültürel Boyutunun Kültürel Mirasın Korunması, Turizm ve Kamu Gelirlerine Olumsuz Etkileri"* başlıklı bildiri ile katılım sağlanmıştır. Bu etkinlikte, katılımcıların Ecyad Kalesi'nin yıkımı konusuna dikkati çekilmiş ve Suudi Arabistan yönetimi bir kez daha kınanmıştır.

2. Seferihisar Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı (SYDV)' nın SRAP-Seferihisar'ın Kültürel Mirasını Koruma Ve Kültürel Turizme Kazandırma Projesi¹⁴ (Temmuz-Eylül 2004)

Bilindiği üzere, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile Dünya Bankası ülkemizde, Sosyal Riski Azaltma Projeleri (SRAP)'ne destek vermektedir. Bu kapsamda, Saadet-Aytaç Güner "SRAP-Seferihisar'ın Kültürel Mirasını Koruma Ve Kültürel Turizme Kazandırma Projesi" hazırlamışlar ve alınan destekle uygulamaya koymuşlardır. Kaymakamlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı-SYDV, Seferihisar Çevre Kültür Turizm Birliği-SÇKTB, İzmir Arkeoloji Müzesi ile DEÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nün yer aldığı projeye, halkın ve jandarmanın da yoğun katılımı sağlanmıştır.

Proje Sonuçları:

Projeye, 9'u lisans ve yüksek lisans öğrencisi olmak üzere düşük gelirli toplam 20 kişiye, 3 ay süre ile sigortalı geçici istihdam sağlanmıştır. Bu yolla, bölgede bulunan TEOS antik kenti ve Sığacık Kalesinin çevre temizliği yapılarak, kültürel turizme kazandırılmıştır.

Bu çalışmalar süresince, Teos ve Sığacık Kalesi'nde elde edilen tarihi buluntular üzerinde, kültürel miras korumasına yönelik, bilimsel çalışmalar gerçekleştirilerek, eserler İzmir Arkeoloji Müzesine kazandırılmıştır.

Projenin "Halkın Bilinçlendirilmesi" bölümünde ise, "Kültürel miras korumasının ve yasadışı ticaretinin önlenmesinin önemi" konulu seminer verilmiş ve broşürler dağıtılmıştır. Seminere, Seferihisar'da yaşayan vatandaşların ve Seferihisar Jandarma Muhabere Eğitim Tabur Komutanlığı'nda bulunan yaklaşık 250 askerin katılımı sağlanarak, kamuoyunda bilinç düzeyinin yükseltilmesi ve etkinliğin yaygınlaşması amaçlanmıştır. (Resim 3-4)

Resim-3-4: SRAP-Seferihisar'ın Kültürel Mirasını Koruma ve Kültürel Turizme Kazandırma Projesi Eğitim çalışmaları

¹⁴ Proje Web Sayfası: <http://www.kmprojeleri.org>

3. Irak'ın İşgali Öncesi Kültür Varlıklarının Korunması için Düzenlenen E-Mail Kampanyası: (15-25 Şubat, 2003)

Bilindiği üzere birçok Ortadoğu ülkesi gibi Irak da, barındırdığı tarihi ve kültürel mirasların zenginliği, önemi ve farklılığı nedeniyle medeniyetin beşiği sayılır. Irak'ın Koalisyon güçlerince işgal edilmesi tartışma gündemindeyken, başta ABD'li akademisyenler olmak üzere¹⁵, birçok kişi ve kuruluş; askeri planlamalarda Irak'taki kültür mirasının korunması hususunda uyarılarda bulunmuştur. KÜMİD üyeleri, bu aşamada, e-mail yoluyla sivil inisiyatif oluşturma yoluna gitmiştir. Kampanya dilekçesinde taraflar, olası bir savaş öncesi-sırası ve sonrasında, kültürel mirasa saygılı olmaya ve gerekli önlemleri almaya davet edilmiştir. Ayrıca taraflara, 1967'de imzaladıkları "UNESCO-Çatışma alanlarında Kültürel Zenginliğin Korunması Anlaşması (Hague Convention 1954)" gereğince bunun bir yükümlülük olduğu ve sürecin izleneceği hatırlatılmıştır. Kampanya dilekçesi, farklı uluslardan yaklaşık 5000 kişiyi temsilen 141 imza ile birlikte, Irak'ın ve koalisyon güçlerinin Ankara'daki büyükelçiliklerine, UNESCO ve BM'deki temsilciliklerine gönderilmiştir.

Kampanya Sonuçları:

Savaş öncesi ve sırasında, kültür varlıklarına dönük, belirgin bir tahribatın olmadığı söylenebilir. Ancak maalesef, savaş sonrası doğan karışıklık ve çatışma sürecinde, taşınabilir kültürel varlıkların yoğun bir şekilde yağmalandığı gözlenmiştir. (Resim5-6¹⁶) Chicago Üniversitesi-Doğu Enstitüsünde kurulan Irak Müzesi Çalışma Grubu ve Irak Crisis Network (Irak krizi bilgi ağı) yoluyla, Irak müze ve kütüphanelerinden yağmalanan kültürel zenginlikler hakkında etkin bilgi alışverişi sağlanmıştır. Sivil girişimimiz, bu iletişim ağına üye olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Girişimimiz ayrıca, 7-11 Aralık 2003 arasında Ürdün-Zarga'da UNESCO-Hashemite Üniversitesi-Kraliçe Rania Kültür Mirası ve Turizm Enstitüsü'nce düzenlenen "Arkeoloji ve Konservasyonda Bilim ve Teknoloji" konulu Uluslararası II. Konferansına "Çatışma Öncesi ve Sırasında Kültürel Mirasın Korunması: Irak Örneği" başlıklı bildiri ile katılmıştır. Konferans sırasında, tarafımızdan, "UNESCO-Çatışma alanlarında Kültürel Zenginliğin Korunması Anlaşması" (Hague Convention 1954) ve "İkinci Protokol-1999" çerçevesinde, aktif ve etkin yeni bir uluslar arası sivil toplum kuruluşunun kurulması gerektiği önerilmiştir. Önerimiz, heyecanla karşılanarak kabul edilmiş, girişim temsilcimizin de yer aldığı bir komite oluşturulmuştur. Komite yaklaşık iki yıl sonra, Aralık 2005'de Roma merkezli bir STK olarak, "WATCH"¹⁷ örgütlenmesini gerçekleştirmiştir.

Resim 5: Irak Müzesi

Resim 6: Irak Milli Kütüphane

¹⁵ Mc Guire Gibson, Professor of Mesopotamian Archaeology, NELC./ OI, Univ. of Chicago, USA.

¹⁶ Kaynak :Prof. McGuire Gibson, USADAR AL-KUTUB WA-AL-WATHA'IQ(National Library (Milli Kütüphane-Irak)

¹⁷ World Association for the Protection of Tangible and Intangible Cultural Heritage in Times of Armed Conflicts (Çatışmalarda Taşınabilir ve Taşınamaz Kültürel Mirasın Korunması İçin Dünya Birliği) <http://www.eyeculture.net>

4. Kültürel Mirasımızın Gözyaşlarını Dindirmek İçin Sivil Girişim (Ağustos-Ekim 2005)

Kültürel miras yönünden oldukça zengin olan ülkemizde, özellikle bilinçsiz yapılan restorasyon uygulamaları nedeniyle tahribatın ve kaçakçılık amacıyla yağmalamanın sürdüğü gözlenmektedir. Örneğin, Ağustos 2005'te Konya Sahib-i Ata Hanikah'ı restorasyonunda, 700 yıllık orijinal ve değerli Selçuklu çinileri sökülerek yerine 'sıradan fayans' kaplamaya çalışılmıştır. Bu durum, açıkça kültürel miras tahribatı olup, basında yer almıştır. Konuyla ilgili olarak, yine tarafımızdan internet ortamında "*Kültürel Mirasımızın Gözyaşlarını Dindirmek İçin Sivil Girişim*" imza kampanyası başlatılmıştır. Bu kampanya dilekçesinde hatalı restorasyon uygulamaları sonucunda ortaya çıkan tahribatlardan, köklü sorunlardan ve temelde uzmanlık eğitimimiz ile ihale kanunundaki yetersizliklerden detaylarıyla bahsedilmiş; ve çözüm önerileri vurgulanarak imzaya açılmıştır. Kampanya ile bu alandaki yetkin kişi ve kuruluşlarla temasa geçilerek, yaklaşık 160 imzaya ulaşılmıştır. Kampanya dilekçesi ve imzalar Türkiye ve Avrupa Birliği'nde ilgili kuruluşlara¹⁸ postalanmıştır. (Resim-7)

Resim 7: Sahib-i Ata Hanikah'ı çinilerinin tahribatı

Kampanya Sonuçları:

T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, sivil girişime gönderdiği mektupta kampanya dilekçesini incelediklerini, kendi komisyonlarında incelemek üzere dilekçeyi ve eklerini Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığına ve Milli Eğitim Bakanlığına gönderdiklerini belirtmiştir.

UNESCO Dünya Mirası Merkezi ve Kültürel Miras-Uluslararası Standartlar Bölümü yetkilileri, girişimimizi, dilekçemizi ve imza listesini not ettiklerini, Dünya Mirası Avrupa Masası Birimine gönderdiklerini bildirmiştir.

Avrupa Komisyonu, Türkiye Delegasyonu Birinci Sekreteri ve Sivil Toplum Komitesi Başkanı, Michael Vögele girişimle ilgilenmiş ve temsilciyi görüşmeye davet etmiştir. Komisyonun kültürel miras koruma uzmanlarının da bulunduğu görüşmede, girişimin amaçları hakkında bilgi sunulmuştur.

Sivil girişimimiz, Baş müzakereci Devlet Bakanı Ali Babacan himayesinde, AB katılım sürecinde tarama çalışmaları tamamlanan "Bilim-Araştırma" ve "Eğitim Kültür" fasılları hakkında, STK'lara yönelik olarak düzenlenen, teknik bilgilendirme toplantısına davet edilmiştir. Toplantıda girişimimiz ve amaçlarının önemli olduğu ancak Türkiye'nin AB 'ne üyelik sürecinde STK olarak yer alabilmemiz için yasal statüye sahip olmamız gerektiği vurgulanmıştır.

¹⁸ T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, TÜBİTAK, TUBA, YÖK, UNESCO Türkiye-Mili Komisyonu, UNESCO Genel Merkezi, Avrupa Parlamentosu, AB Kültür Komisyonu, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu vb.

Yukarıda belirtilen toplantı sonrasında, Kasım 2005 tarihinde, İstanbul'da, 7 üyeli "Kültürel Mirasın Dostları Derneği" (KUMİD) kurulmuştur. Hemen ardından, Avrupa'nın etkin ve büyük Sivil Toplum Kuruluşu Europa Nostra'ya kurumsal üye sıfatıyla kabul edilmiştir.

KUMİD kurulduktan sonra, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS) tarafından Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılım sürecinde tarama çalışmaları tamamlanan fasıllar hakkında STK'lara yönelik olarak düzenlenen teknik düzeydeki bilgilendirme toplantılarına davet edilmeye başlanmıştır.

Ağustos 2006'da İsrail'in Lübnan'a saldırısı sonucunda Lübnan'daki Kültürel Varlıkların Korunması amacıyla WATCH ve Prof. Dr. Fabio Maniscalco¹⁹ birlikte, uluslararası bir kampanya başlatmıştır. KUMİD bu kampanyaya imza koyarak, kampanyanın, Türkiye'de yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır.

Üyesi olduğumuz Europa Nostra ile beraber 6 uluslar arası kuruluş (ICCROM, ICA, ICOMOS, ICOM ve OWHC²⁰), *"Ortadoğu'daki yeni silahlı çatışma, bir insanlık trajedisi olmanın yanında kültürel afettir"* çağrısı ile dünyaya seslenmektedir. Bu çağrıda, İsrail-Lübnan çatışmasında, kültürel mirasın korunması için, taraflardan tedbir alınması istenmektedir. KUMİD bu kampanyayı desteklemiş ve Türkiye'de ilgili kişi, kuruluş ve uzmanlara duyurmuştur.

IV. SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç olarak; ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasının teminatı olan tarihi ve kültürel miras ürünleri özenle ve dikkatle koruma altında olmalıdır. Korumanın kitleselleşmesi ancak STK'lar yoluyla mümkündür. STK'lar geliştirdikleri proje ve stratejileri kampanyalarla tabana yaygınlaştırarak, kamuoyu bilincini oluştururlar ve baskı grubuna dönüştürürler. Böylelikle, önemli üstyapı öğelerinden olan tarihi ve kültürel miras ürünleri kitlesel koruma altına alınmış olurlar.

Küreselleşme ve gelişen iletişim teknolojileri sayesinde, dünyanın her yerinde bulunan kültürel miras ürünlerinin varlığı ve durumu izlenebilmektedir. Kültürel mirasın daima tehdit altında olması ve savaşlarda yoğun yağmalamaya maruz kalması dikkatle takip edilmelidir.

Uluslararası anlaşmalara uyulması konusunda baskı unsuru olunmalıdır. STK'lar bu süreçte uluslar arası kamuoyunun bilinçlendirilmesini sağlamak; ulusal ve uluslararası çapta bilimsel projeler hazırlayarak, fonların devreye sokulmasına aracılık etmek konusunda etkinliğini sürdürmelidir.

¹⁹Kültürel Varlıkların Korunması, University L'Orientale of Naples, Italy-Kriz alanlarında Kültürel Mirasların Korunması için Uluslararası Gözlemci) İlgili Web Sayfaları Web Pages: <http://web.tiscali.it/osservatoriobc> - <http://www.webjournal.unior>.

²⁰ Uluslararası Dünya Mirası Mekanlar Konseyi

KAYNAKÇA

Ayşe BUĞRA, *AB Müzakere Sürecinde STK'lar ve Yoksulluk*, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No:12, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul, 2005.

A. YÜCEKÖK, İ. TURAN, M. Ö. ALKAN, *Tanzimattan Günümüze İstanbul'da STK'lar*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, Şubat 1998

Fuat KEYMAN, *Türkiye'de ve Avrupa'da Sivil Toplum*, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No:3, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul, 2004.

Fuat KEYMAN, *Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye*, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No:4, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul, 2004.

Zeynep AHUNBAY, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, Yem Yayın, İstanbul, 1996

Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük ve Gençlik, Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu IX-X, Kasım 2001, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, Numune Matbaacılık, İstanbul, 2002.